

TERMÉSZETTUDOMÁNYI ALAPÍTVÁNY

H-2131 Göd Körös u. 15.

BOTANIKAI FELTÁRÁSOK ÉS TERMÉSZETVÉDELMI FENNTARTÁSI, FEJLESZTÉSI FELADATOK DUNAKESZI VÁROS TERÜLETÉN

Tanulmányterv

Készítette: dr. Seregélyes Tibor és S. Csomós Ágnes

**Készült a Dunakeszi Városi Önkormányzat rendelkezésére,
a gödi Természettudományi Alapítvány szervezésével**

Budapest, 1993.

Tartalom

1. Bevezetés, előzmények.....	1
2. Természetföldrajzi viszonyok.....	3
3. Növényzet.....	3
3.1. A terület természetes növénytakarója.....	3
3.2. A város határának mai vegetációs képe.....	6
3.2.1. Az értékelés szempontjai.....	6
3.2.2. A növényzet.....	8
3.2.2.1. Tönkretett növényzetű részek.....	8
3.2.2.2. Erősen degradált területek.....	8
3.2.2.3. Természetközeli növényzet.....	9
3.2.2.4. Dunakeszi védett növényei.....	11
3.2.3. Az egyes élőhelyek leírása.....	13
3.2.4. A város és vidékének erdei.....	20
4. Megőrzési, területfejlesztési tennivalók.....	21
4.1. Feladatok a csikófark élőhelyével kapcsolatban.....	21
4.2. A város kompetenciájába eső feladatok.....	22
4.3. Az erdőkkel kapcsolatos tennivalók.....	28
5. Egyéb észrevételek, fejlesztési javaslatok.....	29
6. Szervezet, infrastruktúra.....	29

Mellékelve:

3 db színes légifotó
5 db színes térkép
72 db színes fotó

1. Bevezetés, előzmények

1993 tavaszán Dunakeszi Város Önkormányzata megbízta a Természettudományi Alapítványt (Göd), hogy a Város közigazgatási területét természeti értékek szempontjából szakemberek tárják föl és az eredményeket tanulmányban rögzítsék. A megbízás háttere az volt, hogy a környék régebben ismert nevezetes természetvédelmi területei (pl. főtí Somlyó, káposztásmegyeri homokbuckák, Tece-hegy) mellett az utóbbi időkben elkezdett alaposabb feltáró munka eredményeképp sorra kerültek elő eddig ismeretlen, komoly természeti értékekkel bíró területek. Ezek közül a legnevezetesebb a Dunakeszihez közeli gödi láprét, ahol kis területen igen sok (18) védett növényfaj fordul elő, több közülük igen nagy egyedszámban. (Közülük 6 a ritka és kényes orchideafélék fajszáma). Számos további olyan területet tártak fel a környéken, ahol védett növények élnek (esetleg degradált környezetben) vagy olyan helyeket, ahol védett fajok már nincsenek, de az eredeti növénytársulások még jól megvannak, így a terület alkalmas a természetvédelmi rekonstrukcióra. (pl. Sződ: Kocsamrét, Debegió-hegy; Göd: tőzegrét; Csomádi-hegy, a Szentendrei-sziget morotvái és homoki gyepjei sokfelé.)

Mindezek alapján várható volt, hogy Dunakeszi határában is lehetnek még kisebb "eldugott" területek, amelyek természetvédelmi szempontból értéket képviselnek és a város fejlesztésekor kímélni, védeni kell őket. A felmérést végzők számára is öröm volt a tudat, hogy van már néhány olyan önkormányzat Magyarországon, amely a fejlesztéseket a természeti értékek védelmével együtt képzeli el.

Jelen esetben a primer természetvédelmi feltárás szükségszerűen főleg botanikai feltárást, térképezést jelent, mivel az értékes helyek "megragadására" elsősorban ez alkalmas. Hazánkban a területfejlesztés, az intenzív mezőgazdaság, a túllegettetés, a tarvágásos erdőművelés és idegen fafajok betelepítése, a sokfelé nyitott bánya, stb. a természetes növényzetet olyan mértékben tönkretette, vagy legalábbis degradálta, hogy minden olyan területet természeti értéknek kell tekintenünk, ahol az eredeti növényzet többé-kevésbé degradálatlan formában fennmaradt, még akkor is, ha éppen védett növény már ott nem él. (Bár a védett fajok az ilyen helyeken sűrűsödnek.)

A szintén fontos zoológiai feltárások sokkal idő-, munka- és költségigényesebbek, s általában a "jó" állatközösségek a botanikusok által jelzett "jó", degradálatlan vegetációs foltokban találhatók.

A vidék földtani és hidrológiai értékeinek feltárása az elsődleges bejárások során - ezen a területen - kisebb jelentőségű. A Természettudományi Alapítvány tervezte a terület természetvédelmi célú hidrológiai feltárását is, de terepbejárások során bebizonyosodott, hogy erre a munka jelen fázisában nincs szükség, mivel nincsenek olyan problémák, amelyek hidrológus szakember feltáró, elemző munkáját igényelnék. Ezért ennek a résznek elhagyását javasoltuk.

A bejárások, a botanikai térképezés kezdetekor arra számítottunk, hogy - Göddel szemben - itt már alig fogunk említésre méltó értéket találni, a területek annyira tönkrementek. Valóban, a várostól keletre fekvő részeken már semmi sincs, viszont az összkép a vártnál lényegesen kedvezőbb a természetvédő számára. Öt védelemre javasolható területet sikerült találnunk, amelyből egyet országos jelentőségű védett területnek javasolunk, a többit pedig helyi védelemre tartjuk alkalmasnak.

Dolgozatunk célja nemcsak az, hogy tájékoztatást adjunk a város határában föllelhető természeti - elsősorban botanikai - értékekről. Ahhoz, hogy a szakmán kívül állók jobban értékelni tudják a feltárt "jó" növénytársulásokat és növényeket, rövid áttekintést adunk a környék eredeti növényzetéről.

A leíró rész után vázoljuk, hogy az egyes területek hasznosítása hogyan képzelhető el. Leírjuk, hogy a feltárt értékes részek megtartása, esetleges fejlesztése érdekében milyen tennivalókat, korlátozásokat tartunk fontosnak, hogyan szolgálhatják ezek a területek nem csak a természetvédelem, hanem az ismeretterjesztés, üdülés, az élvezhető környezet létrehozásának céljait is.

DUNAKESZI VÁROS ÉS HATÁRÁNAK NÖVÉNYZETE

1 : 20 000

Alapszintvonalak 5 méterenként

JELEK

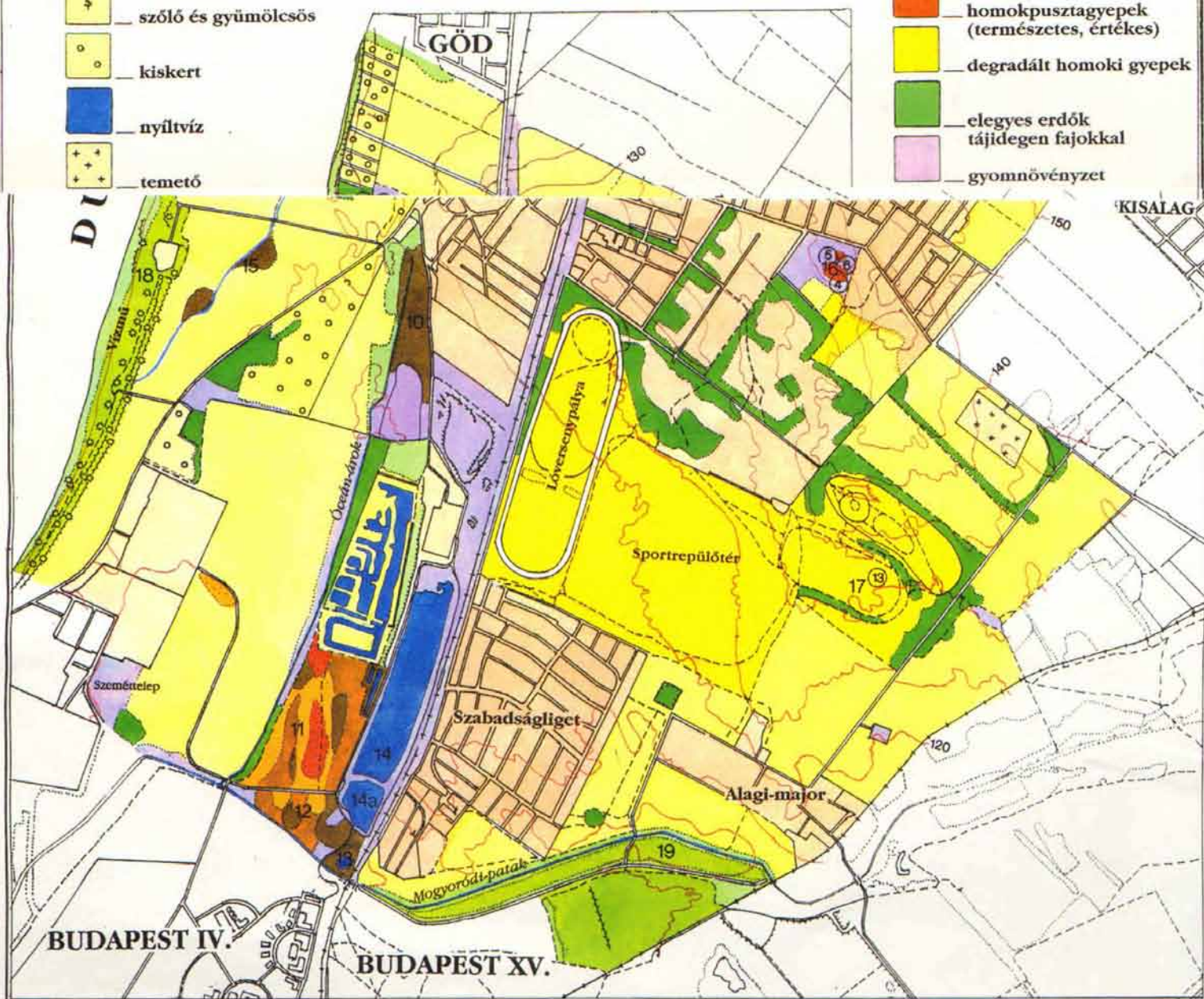
- út
- vasút
- patak
- csápos kút
- belterület és ipari terület
- szántó
- szőlő és gyümölcsös
- kiskert
- nyíltvíz
- temető

0 1km

NÖVÉNYZET

- — ártéri puhafaliget
- — ártéri kaszáló
- — nádas
- — fűzláp nádassal
- — kiszáradó láprét
- — homokpusztagyeppek (természetes, értékes)
- — degradált homoki gyeppek
- — elegyes erdők tájidegen fajokkal
- — gyomnövényzet

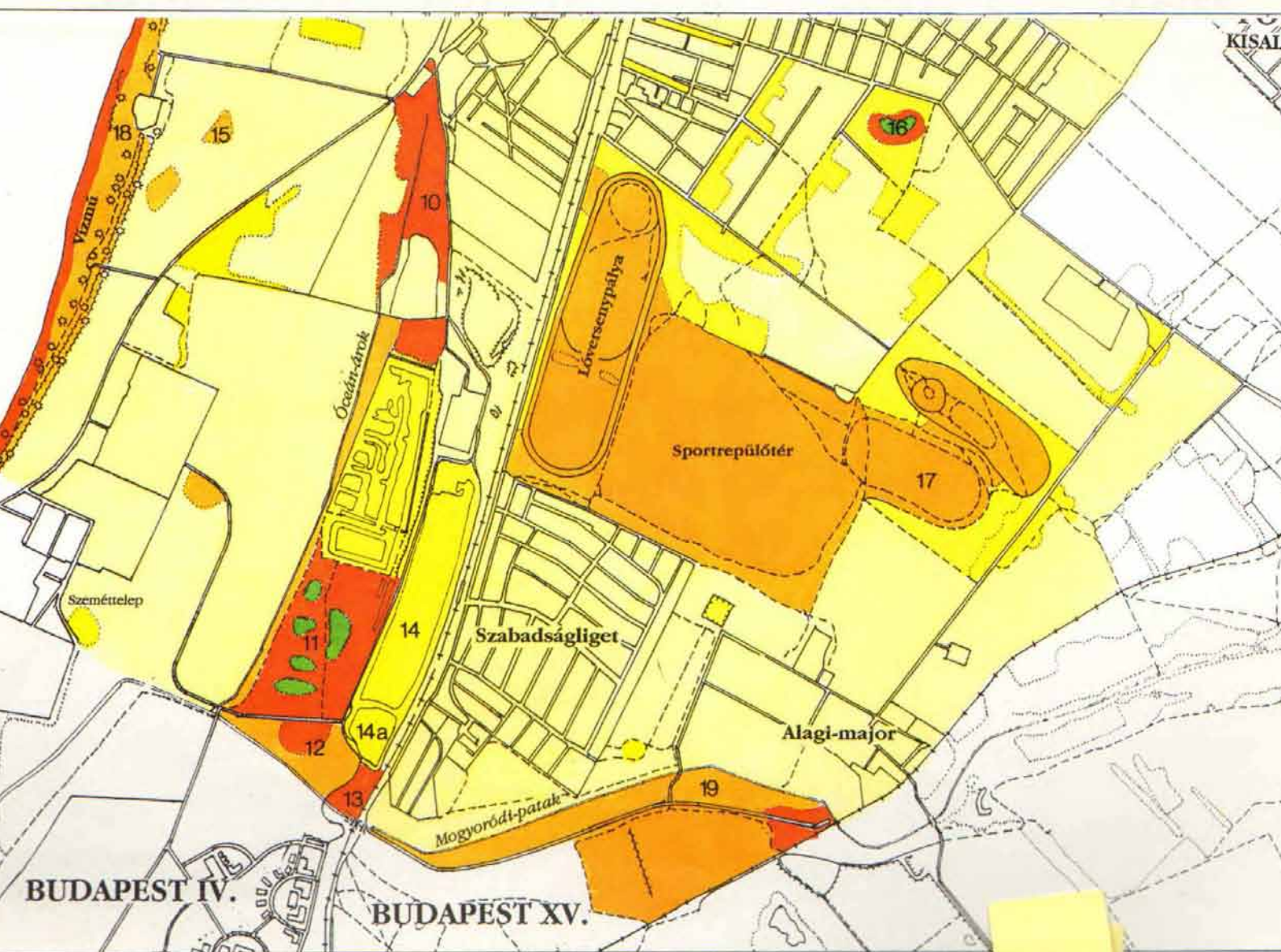

TERMÉSZETVÉDELMI ÉRTÉK KATEGÓRIÁK DUNAKESZI VÁROS HATÁRÁNAK TERÜLETÉN

1 : 20 000

- 1 a legértékesebb részek, természetes vagy ahhoz közelálló növényzettel, védett fajokkal
- 2 értékes természetközeli növényzet
- 3 kezelt vagy rontott növényzet, védett fajok nélkül, de az eredeti növényzet még felismerhető
- 4 minimális értéket jelentő, rontott vagy tájidegen fajokból álló telepített növényzet
- 5 természeti érték nélküli területek

É
↑

Jellemző fajok:

<i>Calamagrostis epigeios</i>	<i>Dactylis glomerata</i>	<i>Deschampsia caespitosa</i>
<i>Iris pseudacorus</i>	<i>Lysimachia vulgaris</i>	<i>Molinia coerulea</i>
<i>Phragmites australis</i>	<i>Potentilla reptans</i>	<i>Salix cinerea</i>
<i>Sanguisorba officinalis</i>	<i>Serratula tinctoria</i>	<i>Stenactis annua</i>
<i>Symphytum officinale, stb.</i>		

Érték: most nem túl nagy, de ez egy szép láprét lehetett valamikor.

Veszélyeztetés: kiszáradás, eutrofizáció

9. élőhely

Fűzláp sásos foltokkal a temető alatti kiskerteknél. A teraszról kifutó vizek itt szedődnek össze és indítanak egy tiszta vizű kis patakot. Tájképileg igen szép, jó élőhely ez, hasonló másutt a környéken most nincs. Védett növény a kisebb sásos foltokban nincs, de "jobb" fajok vannak:

<i>Althaea officinalis</i>	<i>Caltha palustris</i>	<i>Carex acutiformis</i>
<i>Epilobium hirsutum</i>	<i>Iris pseudacorus</i>	<i>Lythrum salicaria</i>
<i>Potentilla reptans</i>	<i>Sparganium erectum, stb.</i>	

Érték: jelentős lokális érték, helyi védettsége mindenképpen kívánatos

Veszélyeztetés: a patakot a kiskertek gazdái bekerítették, eutrofizáció

10. élőhely

Nádas állomány a szennyvíztisztító alatt, nyugati szélében füzessel. Tájképileg szép, botanikai szempontból érdektelen, fajszegény állomány.

Érték: tájképi és zoológiai szempontból jelentős érték

Veszélyeztetés: kiszáradás, eutrofizáció, a terület feltöltése (a terület egy részét magasan feltöltötték már)

11. élőhely

Kiszáradó láprét, fűzláp, homoki gyep komplex a bányatavak és a "horgásztó" mellett. Dunakeszin talán ez a legérdekesebb terület, összetett, változatos és elég nagy is (kb. 25 ha) annak ellenére, hogy részei már elgyomosodtak. A nedves élőhelyeken védett fajok már nincsenek, de a jellemző fajok még megtalálhatók:

<i>Achillea asplenifolia</i>	<i>Carex acutiformis</i>	<i>Carex flacca</i>
<i>Carex panicea</i>	<i>Centaurea pannonica</i>	<i>Centaureum uliginosum</i>
<i>Deschampsia caespitosa</i>	<i>Euphrasia rostkoviana</i>	<i>Frangula alnus</i>
<i>Galium mollugo</i>	<i>Galium verum</i>	<i>Inula salicina</i>
<i>Juncus effusus</i>	<i>Leontodon hispidus</i>	<i>Lotus corniculatus</i>
<i>Lysimachia nummularia</i>	<i>Lysimachia vulgaris</i>	<i>Lythrum salicaria</i>
<i>Molinia coerulea</i>	<i>Ononis spinosa</i>	<i>Plantago lanceolata</i>
<i>Polygonum lapathifolium</i>	<i>Potentilla reptans</i>	<i>Ranunculus repens</i>

Salix cinerea
Succisa pratensis
Trifolium campestre

Sanguisorba officinalis
Symphytum officinale
Vicia cracca, stb.

Serratula tinctoria
Tetragonolobus maritimus

Sajnos a terület - részben az elmúlt tíz év száraz időjárása miatt is - sokat szárazodott, s együtt a tápanyagbemosódással ez a gyomok elterjedéséhez vezetett. (Itt kell elmondani, hogy a kiszáradó láprétek nem kiszáradóban lévő lápréteket jelentenek, hanem olyan társulásokat, amelyek - szemben az egész évben nedves, üde láprétekkel - a nyári időszakra némileg kiszáradnak.)

A terület közepén - formájukból láthatóan mesterséges - kis homokdombok vannak, ezeken sztyeppnövényzet, védett fajokkal:

homoki nőszirm (*Iris arenaria*)
 tarka nőszirm (*Iris variegata*)
 homoki árvalányhaj (*Stipa borysthentica*)

Érték: még most is jelentős, élőhelyrekonstrukció szükséges

Veszélyeztetés: kiszáradás, eutrofizáció, a környék bányászatával kapcsolatos zavarás, potenciálisan: tőzegebányászat.

12. élőhely

Az előző terület folytatása dél felé, amelyet azonban a nem túl rég létesített út kettévágott. Nyugati, magasabb része már jórészt elgyomosodott, keleti fele pedig elnadasodott az eutrofizáció következtében. Láprét volt itt egykor, erre utal az a vastag tőzegréteg, amelyet most bányásznak. Ilyen tőzefelhalmozódás mindig láprétek alatt alakul ki, évezredek alatt.

Érték: botanikai csak potenciálisan, bár zoológiai értéke most is jelentős.

Veszélyeztetés: a terület végveszélyben van a tőzegebányászat miatt, és ami még külön veszély, hogy a tőzeg helyét törmelékkel töltik fel. Ebből a talajvízbe mosódó anyagok nagyobb terület vizét szennyezhetik el.

13. élőhely

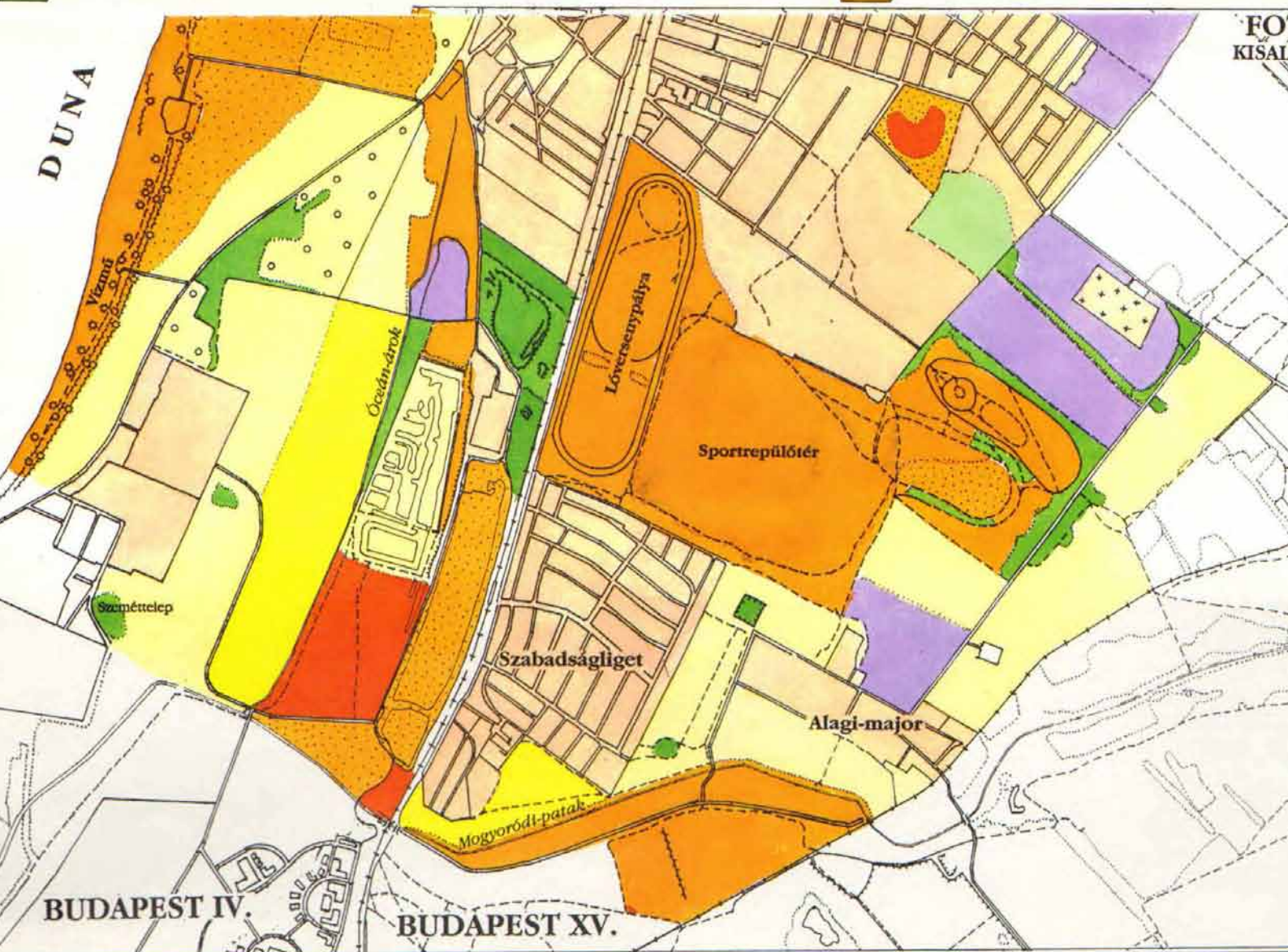
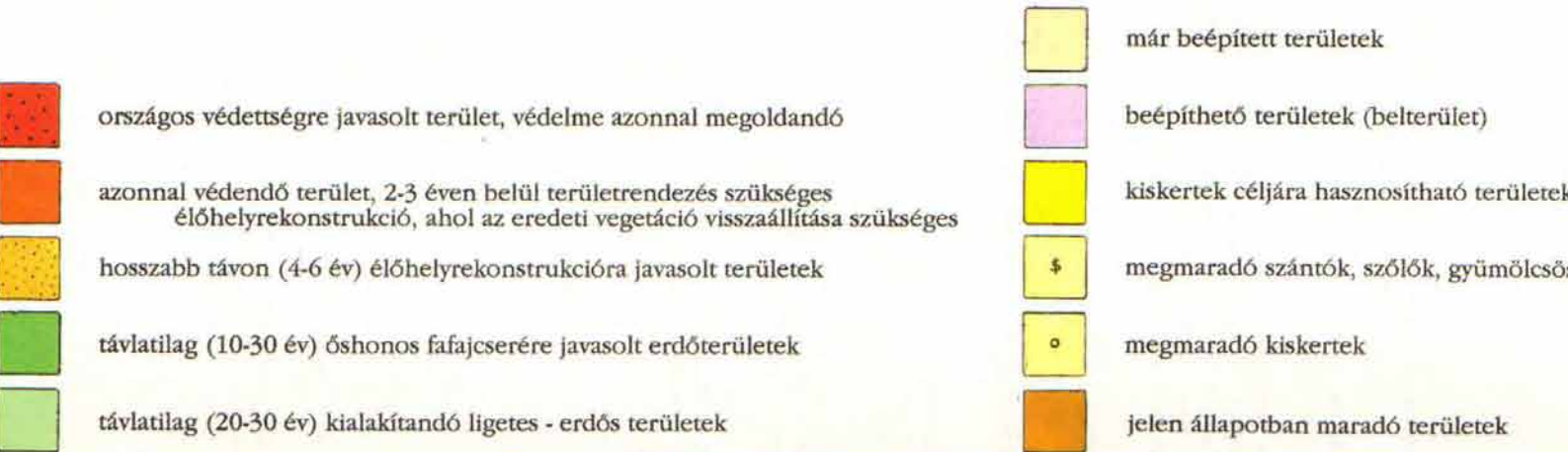
Kis nádas tó 12. mellett. Szép barna lápi vize van, amely a tőzegből kioldott huminsavaktól színeződik meg. Az apró termetű barna palka (*Cyperus fuscus*) még megtalálható a tó partján, a törpekákás társulás egyéb elemei már eltűntek, csak nád van. A lópvíz értékes, jellegzetes algaállománya jelentős érték.

Érték: mivel az ilyen kis tőzegetavak ritkák, értéke jelentős, rekonstrukcióját, védelmét meg kell oldani

Veszélyeztetés: tőzegebányászat, eutrofizáció, partján taposás.

TERMÉSZETVÉDELMI SZEMPONTÚ REKONSTRUKCIÓS FELADATOK ÉS BEÉPÍTÉSI, TERÜLETFEJLESZTÉSI JAVASLATOK DUNAKESZI TERÜLETÉN

1 : 20 000

10. élőhely

Ennél az élőhelynél túl sokat nem lehet tenni, a legfontosabb a kiszáradás elkerülése. Ezért a lecsapoló Óceán-árokba a tisztított szennyvíz bevezetése fölött bukó beépítését javasoljuk.

11. élőhely

A területen a feladat összetett. Az élőhely korábban nagyon szép, gazdag lehetett, mára erősen leromlott, csak kezeléssel és rekonstrukcióval tehető ismét értékessé. A lápfoltok "jó" fajait már elvesztették, a terület gyomosodik, kutyabengével cserjésedik, magára hagyva lassan megszűnik.

Kulcskérdés a vízellátás, ami csak vízemeléssel oldható meg. Ezért ide is szélkereket terveztünk, többet is, amelyekből első lépésben csak egy fölállítását javasoljuk a megfelelő vízellátó árokkal.

A területet (vegetációs időszakon kívül) meg kell tisztítani a feljövő cserjék zömétől és a területet kaszálhatóvá kell tenni. A széleken cserje maradhat, a belső homokdombok maradjanak érintetlenül.

Később az élőhelyet rendszeresen kaszálni kell, a nádas-gyomos részeket évente többször is, a kialakuló láprétet csak június végén. Ehhez szakember jelenléte, segítsége kell.

Egy későbbi időszakra javasoljuk nedves homokfelszín kialakítását, akkor, amikor a lúp már jól kezd regenerálódni, a fő alkotó fajok aránya megfelel a természetesnek. Ez a rekonstrukciós lépés abból áll, hogy egy 3-400 m² gyomosan maradt területen a talajt kitermeljük egészen a talajvíztükörig és a területet meszes homokkal töltjük föl úgy, hogy egy enyhe rézsút alakítunk ki. A legmélyebb homokfelszín 30 cm-re van a tavaszi talajvíz szintjétől, a legmagasabb 60-70 cm-re. Meszes homok a környéken bőven van, becslésünk szerint 15-20 teherautónyi elég. Ilyen homokon többféle orchidea megtelepedése várható, van példa arra, hogy 12 faj, sokezres egyedszámban költözött be ilyen homokfelszínre. Természetesen a folyamatot magaszórással segíteni lehet.

A rekonstrukciót ritkább fajok beültetésével is lehet gyorsítani. A homokdombokra a fent már említett fajok beültethetők, míg a lúpokra az alábbiakkal való kísérletezést javasoljuk:

Egész évben nedvesen tartott részek:

- gyapjúsás-fajok (*Eriophorum spp.*)
- szibériai nőszirm (*Iris sibirica*)
- vidrafű (*Menyanthes trifoliata*)
- fehértájvirág (*Parnassia palustris*)
- tőzegpáfrány (*Thelypteris palustris*)
- zergeboglár (*Trollius europaeus*), stb.

Ezek védett fajok, magról nevelendők, a maggyűjtéshez is engedély szükséges!

A lúp magasabb térszíneire való védett fajok:

- buglyos szegfű (*Dianthus superbus*)
- kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*)
- fátyolos nőszirm (*Iris spuria*)
- kockásliliom (*Fritillaria meleagris*)

Számos orchidea is él természetes körülmények között ilyen helyeken, de ezeket beültetni nem szabad, az átültetett tövek nem maradnak meg, nagyon kényesek. Begyűjtött magot viszont lehet a területe elszórni.

A 11. élőhelyen tőzegbányát nyitni tilos !

12. élőhely

Ide lényegében ugyanazok vonatkoznak, mint a 11. élőhelyre. A terület nyugati része annyira terhelt, hogy itt élőhelyet rekonstruálni nem érdemes, ez rekreációs célra felszabadítható. Az élőhely keleti részén **most tőzeget bányásznak, ezt le kell állítani, de legalábbis a terület sittel való feltöltését kell tiltani.** Az eddig behordott anyagot termőtalajjal le kell takarni, a területet rendbe kell tenni később. A tőzegbányászat helyén inkább maradjon kis tó, de a legjobb lenne a bányászatot mielőbb abbahagyni.

Az élőhely középső része ugyanúgy rekonstruálható, mint a 11.

13. élőhely

A kis tőzeges tavat kell hagyni, hogy magától rendbe jöjjön, bármi beavatkozás csak árt neki. **Tiltani kell a tőzegtermelést,** meg kell tisztítani a környékét a szeméttől a horgászokat máshova terelni.

14. élőhely

A nagy bányató rekonstrukciójára, későbbi hasznosítására e helyen nem adunk javaslatot; egyelőre, még folyik is a bányászat. A tó sem fürdésre, sem horgászásra, sem élőhely-rekonstrukcióra nem alkalmas mostani formájában, mert a partja túl kicsi, a gödör és a víz is túl mély. Ide a későbbiekben rendezési tervet kell készíteni.

14.a élőhely

A kis bányató bányászata már befejeződött. Itt - elsősorban a lankásabb déli szegélyben - tündérrózsa-hínár és óshonos növényekből álló közel természetes parti zonáció kialakítását javasoljuk, ez szemet gyönyörködtető, igen "kellemes" hely lehetne. A tó északi, északnyugati szegélyébe éger és fűzfák telepítését javasoljuk.

A partszegélybe telepíthető fajok:

- vízi hídör (*Alisma plantago-aquatica*)
- virágkáká (*Butomus umbellatus*)
- harmatkása (*Glyceria maxima*)
- sárga nőszirm (*Iris pseudacorus*)
- nyílfű (*Sagittaria sagittifolia*)
- kötő káká (*Schoenoplectus tabernaemontani*)
- békabuzogány (*Sparganium erectum*)
- keskeny és széleslevelű gyékény (*Typha angustifolia et latifolia*)

A 11. élőhely kiszáradó láprétfoltjában kis (régén létrehozott) mesterséges homokdombok találhatóak, a homoki növényzet egyik utolsó menedéke ez.

Fűzláp nádassal, magassárossal a 11. élőhelyen.

A 11. élőhely lassan elnásásodó láprétfoltjai ...

... közöttük itt-ott kis homokdombok. Az egész terület értékes, élőhely-rekonstrukcióra alkalmas!